

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פ' יתרו תשפ"ג

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 16:41 | 17:58

תל אביב - 17:02 | 18:00

חיפה - 16:51 | 17:59

טבריה ומגדל - 16:57 | 17:58

באר שבע - 17:03 | 18:00

"על אודות ישראל"

לאחר מתן תורה הגיע יתרו? - זה מפורש בפרשה. יתרו הגיע ביום כיפור - ביום הכיפורים בו ניתנה התורה!³

מתי הגיע יתרו?

איך יודעים? כתוב -

וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם... (שם י"ח, י"ג)

ומבאר שם רש"י -

ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי ב"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה 'נוסעים אנחנו אל המקום וגו' אל נא תעזוב אותנו' (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, משלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חובב ובנו של יתרו היה, הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב 'מבני חובב חותן משה' (שופטים ד, יא).

וזה מאד מענין מתי הגיע יתרו, כי לכאורה אנחנו יודעים מה קרה כשבאו ממתן תורה, זה מפורש בפסוקים - כאשר משה ירד מההר, כתוב -

וַיְהִי בְּרֵדֹת מֹשֶׁה מִהָרַיִם וַיִּשְׁלַח בְּיָדוֹ מֹשֶׁה בְּרֵדָתוֹ מִן-הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא-יָדַע כִּי קָרָן עֹזֵר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ. וַיֵּרָא אֲהֲרֹן וְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה וְהָנָה קָרָן עֹזֵר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹהִים. וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֲהֲרֹן וְכָל-הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם. וְאַחֲרֵי-כֵן נִגְשׂוּ כָל-בְּנֵי

הפעם אני מבקש לא לעסוק במתן תורה עצמו או בעשרת הדיברות, אלא במה שמתרשש לפני ואחרי המעמד, ומזה נקבל חיזוק והגבהה.

הנחל היורד מן ההר

נתחיל בשבע שאלות ונקדים לשאלה הראשונה, שאמנם לא עוסקת באופן ישיר בפרשת יתרו אלא במה שאירע את ישראל לאחר מכן, סיפור על הרב מבריסק, הגרי"ז סולובייצ'יק זצ"ל; פעם באו אליו ילדים מבית תלמודם כדי להיבחן אצלו על החומש. הוא שאל אותם מה היה בהר סיני, וכל ילד השיב באסוציאציה שעלתה לו - שההר העלה ירק, שההר היה עשן כולו וכו', אבל הרב מבריסק לא הסתפק בתשובות שלהם וענה בעצמו - 'בהר סיני היה נחל'. הילדים היו מופתעים אבל הוא הוכיח את דבריו מפרשת עקב, שם מתאר משה בשנת הארבעים -

וְאֶת-הַטֹּאֲתָם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֶשְׂרָף אֹתוֹ וּבָאֵשׁ וְאָכַלְתִּי אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר-דָּק לְעָפָר וְאֶשְׂלַף אֶת-עֲפָרֹו אֶל-הַנָּחַל הַיֹּרֵד מִן-הָהָר. (דברים ט', כ"א)

פתחתי בסיפור כי לפעמים מרוב התפלפלות ועומק אנחנו מפספסים את התיאורים הפשוטים. ובאמת צריך להבין - מה זה הנחל הזה? מאיפה הוא הגיע למדבר? מי שטייל פעם במדבר סיני, במקומות שניסו לזהות אותם במקום ההר - סנטה קתרניה או ג'אבל מוסא וכו' - יודע שאין שם נחל.¹

השאלה השניה חוזרת לפרשתנו. ע"פ רש"י, יתרו מגיע אל עם ישראל לאחר מתן תורה. אמנם הסיפור מופיע בתורה לפני מתן תורה, אך רש"י כבר מביא ש-"אין מוקדם ומאוחר בתורה".² ההסבר של רש"י ברור והגיוני - שהרי אם יתרו באמת הגיע לפני מתן תורה, איך יכול משה רבנו להודיע לעם "את חוקי הא-להים ואת תורותיו" (שמות י"ח, ט"ז)? מן הסתם הוא מודיע להם את מה שהוא קיבל במתן תורה. ובאיזה יום

² יש אמנם פרשנים אחרים שהלכו בדרך אחרת, שיתרו הגיע באמת לפני מעמד הר סיני, אבל אנחנו כמנהגנו הולכים עם רש"י.

³ אולי יש מישהו שזה לא נשמע לו כ"כ טוב, מעין מקרה בו מגיע אליו איזה אורח בשבת או ביו"ט תוך כדי חילול שבת...

¹ והאמת היא שהנחל הזה רמוז גם בחומש שמות - "וַיִּלָּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׂרָף בָּאֵשׁ וַיִּטָּח עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְלַע-עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת-בְּגֵי יִשְׂרָאֵל." (שמות ל"ב, כ')

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֵּהֶן מִדִּין חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים
לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם.

(שמות י"ח, א')

לכאורה, אם נתעלם לרגע מפירושו של רש"י, מה שמע יתרו
היה הוצאת הקב"ה את ישראל ממצרים. זה פשט הפסוק.

מה חידש משה ליתרו?

לאחר כמה פסוקים כתוב -

וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם
עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתָם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְאוּ
ה'. (שם, ח')

ורש"י על אתר מסביר -

את כל התלאה. שעל הים ושל עמלק.

אבל לכאורה - משה לא חידש לו כלום, הוא כבר שמע את
הדברים הללו (פס' א') קודם ולכן בא. אז מה סיפר לו משה? זו
שאלה קשה. יתרו שמע את כל אשר עשה ה' בהוציאו את
ישראל ממצרים - אז מה סיפר לו משה? הוא הרחיב לו בעוד
פרטים? ועוד, בעקבות הסיפור שסיפר לו משה -

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם. וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הֵצִיל אֶתְכֶם
מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יָד-
מִצְרַיִם. עַתָּה יֵדְעָתִי כִּי-גָדוֹל ה' מְכַל-הָאֱלֹהִים כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר
יִדְּוּ עֲלֵיהֶם. (שם ט"ו-א')

כלומר ההתפעלות הגדולה של יתרו באה כתוצאה מהסיפור
של משה, אבל לכאורה הוא כבר ידע את כל זה לפני כן! אז
למה הוא לא התגיר עד עכשיו אלא חיכה שמשה יספר לו? -
והרי לכאורה משה לא חידש לו כלום!

ועוד נדקדק בפסוק ונראה שיתרו כאילו כופל את לשונו - "ברוך
ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים... אשר הציל את העם מתחת
יד מצרים". מהי הכפילות והאריכות הזו?

שאלה רביעית, שכולם מכירים ושואלים. מה בעצם מציע
יתרו? האם לא היה בעם ישראל אף חכם שלמד קצת ניהול?
האם כולם חשבו שמשה רבנו יוכל לשפוט את כל מיליוני
היהודים שהיו שם לבדו? בחשבון פשוט היו שם שש מאות
אלף גברים, ואם נצרף להם נשים, ילדים וזקנים, נגיע בקלות
לכארבעה מיליון איש.⁴ האם אחד יכול לשפוט את כולם? למה
היה צריך את יתרו, אוטוסיידר ש"לא למד בבית ספרנו", גר
שאתמול היה 'שייגעץ' וכעת נתגיר, כדי להציע את ההצעה
הלכאורה פשוטה הזו? האם לא היה שם אף אחד אחר שיכול
היה להציע את זה? זו שאלה ידועה וחשובה מאד.

שאלה חמישית - יתרו הציע שרי אלפים, שרי מאות, שרי
חמישים ושרי עשרות. בחשבון מהיר אנחנו מגיעים לשבעים
ושמונה אלף ושש מאות דיינים, כלומר, בממוצע, על כל 7.6

⁴ יולדות במצרים "ששה בכרס אחד", אף נגיע בנקל ללמעלה מששה עשר
מיליון איש שיצאו ממצרים, ואכמ"ל. (הערת העורך).

יִשְׂרָאֵל וַיֵּצְאוּם אֵת כָּל-אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אִתּוֹ בְּהַר סִינַי. (שמות ל"ד,
כ"ט-ל"ב)

כלומר, כשמשה ירד מההר, ראו אותו אהרן וכל ישראל ורק
אחרי שמשה קרא להם הם ניגשו אליו, ושם באיזשהו שלב,
הגיע יתרו ופוגש את עם ישראל בעצם עם כל העוצמה
המופלאה הזו כשמשה קורא לכל הזקנים ולכל העם, והם
בכנסים ומתחילים ללמוד ממנו בהתרגשות נפלאה את מה
שהוא קיבל בסיני.

חאפלה ביום כיפור

ונשאל שאלה (שלישית) שאולי תשמע לנו קצת כמו שאלה של
ילדים. מופיע בפסוק שהם עשו סעודה גדולה באותו מעמד -
וַיֵּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֵלָה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל
זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. (שם
י"ח, י"ב)

והשאלה היא, הרי התורה כבר ניתנה - אז איך הם עושים
סעודה ביום הכיפורים?! את השאלה הזו שואל הרבי
מליובאוויטש זיע"א בשיחה מופלאה. משה, אהרן וכל זקני
ישראל שבאו לשמוע את משה, מקבלים את האורח הגדול
שהגיע - יתרו - ומתיישבים לעשות 'חאפלה' בעיצומו של יום
הכיפורים! איך אפשר להסביר את זה?

אגב, רש"י מבאר -

**וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת
עמלק (וזבחים קטז). (רש"י, י"ח, א')**

והמפרשים שואלים - רש"י הרי מצטט את הגמרא בזבחים, אך
אם נדייק בגמרא נראה שיש בה שלש דעות -

"וישמע יתרו כהן מדין". מה שמועה שמע ובא ונתגיר? ר'
יהושע אומר מלחמת עמלק שמע... ר"א המודעי אומר מתן
תורה שמע [ובא]... ר"א אומר קריעת ים סוף שמע ובא...
(זבחים קט"ז).

כלומר, רש"י מביא רק את דעותיהם של ר' יהושע ור' אליעזר
ואילו את דעת ר' אלעזר המודעי רש"י אינו מביא. מדוע? כי
רש"י אומר שיתרו לא שמע על מתן תורה ובא, אלא הוא בא
במתן תורה, בעיצומו של יום - בקבלת הלוחות השניים, ביום
הכיפורים, והוא חווה את מתן תורה בעצמו יחד עם עם ישראל
בירידת משה מההר עם הלוחות. מעין זה, תמיד שואלים לגבי
בניו של משה שהגיעו עם יתרו, שלכאורה לא היו יחד עם
ישראל במצרים בשיעבוד, ולא בקריעת ים סוף וכו' - אבל
בחווייה של קבלת משה בירידתו מן ההר עם הלוחות השניים,
הם כן היו. הם לא הגיעו מאוחר יותר באיזה סתם יום של חול.

אז מדוע יתרו הגיע? כי הוא שמע -

⁴ הגר"א בנצל שליט"א עשה פעם חשבון, שאם נניח שלכל יהודי היו רק
שתי נשים, וכל אחת מהן הייתה יולדת רק פעמיים, ולפי מאמר חז"ל שהיו

וחז"ל אמרו "שרפו ידיהם מדברי תורה" (תנחומא בשלח כ"ה) ואז הגיע עמלק. משה ישב אז על הגבעה, מרים ומוריד את ידיו - "ויהי ידיו אמונה", הוא שולח את יהושע ואומר לו -

... בַּחֲרֵ-לִנּוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הָלָחֶם בְּעֶמְלֶק... (שמות י"ז, ט')

ומרפידים הגיעו כאמור להר סיני. אגב, לפי חז"ל המלחמה הזו בעמלק התרחשה בימים כ"ח-כ"ט באייר, לפני ר"ח סיון שבו הגיעו להר סיני. המרחק בין רפידים להר סיני אינו רחוק מאד והם עשו את זה ביום אחד.

הצור שבחורב

כעת נשאל - כשמשה היכה בצור, מי ראה את ההכאה הזו שלו את הצור? ושאלה נוספת - היכן היה ממוקם הצור הזה? משה נבהל מהתלונות של העם, צועק אל ה', והקב"ה כועס עליו - 'למה הוצאת לעז על בני?!', ומצוה עליו -

...עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזֶּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ. הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצֹּר בְּחֹרֶב וְהִכִּיתָ בַּצֹּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם. (י"ז, ה'ו')

כלומר הצור שהיכה משה וממנו יצאו מים היה בחורב, בהר סיני! משה ידע שהם בדרך להר סיני כי הקב"ה אמר לו את היעד אליו הוא ייקח את ישראל בהוציאם ממצרים עוד בסנה, לפני למעלה משנה. וכעת, יום או יומיים לפני שמגיעים להר סיני העם צמא למים, והפעם בניגוד למרה, כאן לעם יש טענות קשות, הצמא הוא ממשי -

וַיֵּצְאוּ מִן-הָעֵם לְמִים וַיֵּלֶן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן לֵמֹה זֶה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְּצִמָּא. (שם ג')

ארבעה מיליון נפשות או יותר חוששים למות בצמא! הקב"ה אומר למשה 'לך להר סיני' אבל בלי העם - העם יגיע לשם מאור יותר, בר"ח סיון.

כלומר משה הולך לבד עם חלק מזקני ישראל לחורב ומתנתק מהעם. זה הפירוש של המילים "עבור לפני העם", כך לפי הרמב"ן - 'קח פור' ותגיע לתחנה הבאה לפני שהעם יגיע לשם'. משה וחלק מהזקנים הגיעו לשם יומיים לפני ישראל. שם הוא מכה בצור שבהר סיני, ויוצאים מים מההר ונוצר נחל ששמו 'נחל רפידים', היורד מההר, כי כדי שכל מיליוני עם ישראל ישתו צריכים כמות גדולה של מים. אלו מים היוצאים מהצור בחורב.

אנחנו זוכרים את הצור בחורב? שם לימד הקב"ה את משה את י"ג מידות הרחמים -

וְהָיָה בְּעֶבְרַת כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצֹּר... (שם ל"ג, כ"ב)

יהודים בני למעלה מגיל עשרים יש דיין. זו רפורמה נהדרת למערכת המשפטית שאולי יכולה להתאים גם לימינו... אבל - כמה שופטים צריך? על מה הם רבו שם כל כך הרבה במדבר? על נדל"ן? הרי הם במדבר. על אוכל? הרי כל אחד קיבל בדיוק את אותו עומר לגולגולת מן מדי יום. על מה דנו כל כך הרבה?! שאלה שישית, והיא השאלה הגדולה - גם אם נקבל את דעתו של רש"י שאין מוקדם ומאוחר בתורה, עדיין עלינו להבין מדוע בחרה התורה לספר את הסיפור של יתרו דווקא כאן, לפני התיאור של קבלת התורה, למרות שהוא הגיע לאחר זיה.

שאלה שביעית ואחרונה תהיה קשורה למתן תורה עצמו. זו שאלה מוזרה אך חשובה שלא הרבה שמים לב אליה.⁵ לפני מתן תורה הקב"ה אומר למשה -

אַתָּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֵשָׂא אֶתְכֶם עַל-כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי. וְעַתָּה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ. וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְּלֶכֶת כְּהֻנִּים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (שמות י"ט, ד'ו')

מה מצופה ממשה שיעשה כעת? - שיילך לבני ישראל ויגיד להם את זה. והנה הפסוק הבא מתאר שמשה עושה משהו אחר -

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'. (שם ז')

הוא אומר את הדברים רק לזקנים - והרי הקב"ה לא אמר לו לקרוא לזקנים אלא לבני ישראל! ועוד, מי שעונה למשה הם - וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיִּחַדּוּ וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִלִּפְנֵי הָעָם אֶל-ה'. (שם ח')

אז האם מדובר על העם או על הזקנים?!

אלו שאלות בהבנת פשט הפסוקים, והן זועקות מתוך הפסוקים רק שאנחנו לא תמיד שמים לב לזה.

מרפידים ויבאו למדבר סיני

נתחיל לבאר מהשאלה הראשונה ונראה שבעצם הכל קשור ושולב זה בזה. שאלנו מהיכן היה נחל בהר סיני. הרמב"ן⁶ רומז לזה, ואחד מגדולי ומיוחדי הדורות הקודמים, הרב יוסף שוורץ ז"ל⁷ בספר "דברי יוסף" מתייחס לזה ומביא את זה. מהיכן הגענו להר סיני? התורה אומרת מפורש -

וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינִי... (י"ט, ב')

וזה פלא שהתורה חוזרת ואומרת את זה כאן שוב, שהרי זה כבר נאמר לפני כן.⁸ ברפידים העם היה צמא למים והקב"ה אמר למשה להכות בצור כדי שיצאו מים רבים לעם. בעקבות זה בא עמלק ונלחם עם ישראל. לא ברור מה עמלק עשה שם,

⁵ האור החיים הק' שואל אותה ועונה בדרכו, עיי"ש.

⁶ על שמות י"ז, ה'.

⁷ הרב יהוסף שוורץ ז"ל, כ"ג חשוון תקס"ה, 28 באוקטובר, 1804 (גרמניה) - ט' שבט, תרכ"ה, 5 בפברואר, 1865 (ירושלים) היה תלמיד חכם, שד"ר,

גיאוגרף ומראשוני חוקרי ארץ ישראל בעת החדשה. חתניו הם ר' יוסף (יאשע) ריבלין, ור' אליעזר דן רלב"ג (ראש ישיבת עץ החיים).

⁸ עי' רש"י י"ט, ב'.

רבנו כדי שיצאו מים חיים, המים הראשונים, אבל בהמשך יהיו מים גדולים שיבואו מהר סיני כשהעם יגיע לשם ויבין שזהו מקור המים שהגיעו לרפידים. הפעם הבאה שהעם יקלוט את זה תהיה אחרי חטא העגל שם יפזר משה את אבק העגל, כאשר שוב נבין שהנתתקנו ממשה -

... כִּי־זֶה | מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מִהֵיכָּה לָּו. (שמות ל"ב, א')

הוא נמצא שם בראש הגבעה, רחוק בשמיים, ואנחנו לא רואים אותו. כשיש נתק ממשה אמת ותורתו אמת, יש כח לעגל, יש כח לעמלק.

כוחו של העם

עכשיו בואו וננסה לשמוע טוב את השיחה בין יתרו לבין משה. שאלנו על השיחה המוזרה בה לכאורה משה לא חידש ליתרו דבר ובכל זאת, יתרו התפעל ממנה מאד - "עתה ידעתי" - עד שהחליט להתגייר.

אם נדקדק בפסוק נראה שבתחילה שמע יתרו "את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו - כי הוציא ה' את ישראל ממצרים". יתרו, כהן מדיין שעדיין לא התגייר,⁹ שמע את אשר עשה ה' "למשה ולישראל עמו", כלומר שה' עשה זאת בזכותו של משה (משה הוא הראשון והעיקר בפסוק) ויחד עם משה - גם לישראל עמו.¹⁰ לעומת זאת, בהמשך משה מספר לחותנו את הסיפור שוב אבל בהבדל אחד דק -

וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל... (שם ח')

'זה הכל העם, ולא אני', אומר משה ליתרו. ולכן -

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם. (שם ט')

הכל התהפך פה! 'קודם הבנתי שיש איזו דמות פלאית, דמות מופלאה - משה רבנו'. יתרו הרי היה כהן דת אדיר, לא היתה עבודה זרה שהוא לא הכיר. הוא ידע לזהות אנשים גדולים, אבל פתאום הוא שומע ממשה שכל מה שהקב"ה עשה זה מכוחם של ישראל, ולכן -

עַתָּה יִדְעָתִי כִּי-גָדוֹל ה' מְכַל-הָאֱלֹהִים... (שם י"א)

כשנה לפני כן, כאשר הגיע משה לסנה הוא שאל את הקב"ה 'רבש"ע, מה זכו ישראל שיצאו ממצרים? - כלומר, גם אם אני כן ראוי לדבר עם פרעה, מה זכו ישראל?' והקב"ה ענה לו - "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" - כל עם ישראל יהיה שם ויראה שם במעמד ההר את מעמד הסנה הפרטי שלך, קולות ולפידים ואת ההר העולה באש.

יתרו עדיין נמצא בשלב שבו משה הוא המרכז והוא עוד לא מבין שכל כוחו של משה נובע מכוחם של ישראל. אנחנו

שם גם דיבר הקב"ה עם אליהו הנביא כשהוא ברח לחורב מהר הכרמל - במערה, בצור אשר בחורב (עי' מלכים א' י"ט).

כוחו של עמלק - לחצוץ בין ישראל למשה

שאלנו על עמלק, מה הוא עושה פה. הוא מחכה לרגע שבו יהיה נתק בין העם לבין משה. אחרי שהקב"ה שולח את משה קדימה, מגיע עמלק וחוצץ בין משה וזקני ישראל שבהר סיני לבין העם. זו מגמתו. זה דבר לא יאמן - משה רבנו מכה בצור ורואים אותו רק זקני ישראל שנמצאים איתו, וכל העם שותים מהמים שיורדים משם. עמלק חולש את העם ומנסה להילחם בו, ואז אומר משה ליהושע - "וצא הלחם בעמלק", ומבאר שם רש"י -

וצא הלחם. צא מן הענן והלחם בו. (רש"י שמות י"ז, ט')

והכוונה היא לענן שנמצא בהר סיני, "הנה אנכי בא אליך בעב הענן", כלומר - 'צא מהצור, צא מהר סיני, רוץ מהר חזרה לרפידים ותוביל שם את המלחמה'. ושם ישראל מבינים שלא הם עושים את המלחמה אלא כאשר משה מרים את ידיו ביושבו על ראש הגבעה, היינו הר סיני, או אז הם מנצחים.

מורי ורבותי, כשחוטאים בעגל, טוחן משה את העגל השרוף ומפורר אותו בתוך הנחל שיצא ממקור הקודש, מהצור בחורב. זה יסוד אדיר שצריך להבין אותו. העם לא ראוי להגיע לצור בחורב ולראות את הוצאת המים אלא הוא מקבל אותם כבר כנחל, אבל הוא מבין שמשהו קורה פה, וכשהם מגיעים להר סיני -

...להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה. (רש"י

שמות י"ט, ב')

הם קולטים שיש פה משהו אחר לגמרי. אנחנו דנים ב'היש' ה' בקרבנו אם אין' - זה הרעיון של עמלק בעולם, להפריד בין ישראל ובין ה', ובינינו לבין משה ובינינו לבין עצמנו.

אז עכשיו נמצאים הזקנים בחורב ועוד מעט יבוא כל העם עם יהושע. גם כשיעלה משה להר בתחילת מעמד הר סיני, הוא יעלה עם אהרן, נדב ואביהוא ושבעים הזקנים עד מקום מסוים בו כולם יישארו ורק משה ימשיך עם יהושע. העם בחורב רואה את הזקנים, את משה ואותו, ולאט לאט הוא תופס מהי אמונת חכמים, מהו משה. זו כל השיחה של הקב"ה עם משה - העם רוצה לקבל את התורה ישירות מפי המלך "רצוננו לראות את מלכנו" (רש"י שמות י"ט, ט), ואילו הקב"ה אומר למשה -

...הֲנֵה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבֹר הָעֶנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם-בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם... (שם י"ט, ט')

כוחו של העם הוא הסוגיה שלפנינו כעת. מיהו משה רבנו העם קלט כבר אחרי חטא העגל - הוא מבין שכבר אי אפשר לפנות למשה בטענות כמו "למה העליתנו ממצרים להמית אותי...". הוא מבין שהקב"ה מעביר את הכח שנמצא בעם דרך משה

¹⁰ אגב, לא ברור בפסוק למי מתייחסת המילה "עמו" - האם לאלקים או למשה. עד כדי כך משה הוא העיקר פה.

⁹ את הקרבת הזבחים-שלמים (בפס' י"ב), יכול להקריב רק יהודי, כלומר יתרו לאחר גירתו, לעומת קרבן עולה שיכול להביא גם גוי (אך לא שלמים).

קורן עור פניו, כולו אורות עליונים. מה שיתרו מדבר איתו על הדיינים זה בגלל שלפעמים צריך את ההוא שבא מבחוץ ואומר - 'עכשיו התפקיד שלך הוא לגלות איך כל אחד הוא בחינת משה. שלא תיבול גם אתה, גם העם הזה'. ההצעה של יתרו איננה הצעה של היררכיה, של כמה דיינים ישבו וכו'. מה שיתרו מציע הוא להקים תלמוד תורה עצום ביום שאחרי יום הכיפורים ושם ללמוד לימודי ליבה אמיתיים נון סטופ. על כל 7.5 יהודים יש מלמד. המוני חברותות!

משה רבנו זה קבלת התורה מהר סיני. לימים בית הדין הגדול יהיה במקומו של משה רבנו ולכן הוא יישב בלשכת הגזית סמוך למזבח, ומי שיהיה לו דין ויצטרך לעלות, "הדבר הגדול יביאון אליך", לבית דין הגדול - ללשכת הגזית, סמוך למזבח. יתרו מלמד בכל הפרשה המדהימה הזו מה כוחו של העם הזה. איך אם תתן לכל אחד ואחד את הכוחות שהוא ראוי להם - הם מסוגלים להרים ולרומם את כל המציאות. רק תשאל את הקב"ה אם הוא מסכים - והקב"ה מסכים.

בספר דברים, כאשר משה יספר לעם ישראל בסקירה היסטורית, הוא יפתח בסיפור הזה של מינוי שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמישים ושרי עשרות כדי להראות לעם ישראל כמה כל אחד מהם גדול ויכול להמשיך את מעמד הר סיני. זו הייתה הצעה של יתרו.

הכוח הטמון בי

ולמה בחרה התורה לספר את כל זה כאן, לפני מעמד הר סיני? כי הדיון במתן תורה יהיה על הכוח של העם כולו לקבל את התורה. אנחנו זוכרים שבתחילה קרא משה לזקני ישראל - "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל", ומשה רבנו שנמצא פה בצור בחורב, עם הזקנים - קורא לזקנים, ומסביר האוה"ח הק' שהוא עדיין מפחד בהתחלה שהעם יתנגד - אבל אי אפשר שהעם יתנגד כי הגענו לעיקר, לתכלית העולם, תכלית הבריאה. והחידוש של מתן תורה הוא שמשה קורא לזקנים ואז כל העם עונים לו, לא רק הזקנים - "ויענו כל העם יחדיו ויאמרו". ומה הם עונים? - 'לא רוצים לשמוע מפי משה אלא רוצים לשמוע ישירות מהקב"ה'. וכל הפרשה היא בעצם המעבר של הרצון לקבל מהקב"ה, ושל הידיעה שצריך את משה ושמשה יהיה בתוך כל אחד ואחת מאיתנו. זה פלא פלאות.

"אין מוקדם ומאוחר בתורה", אבל הסיבה שהפרשה הקצרה הזו של יתרו מופיעה מיד אחרי רפידים, אחרי עמלק שפעם היה חברו של יתרו בצוות יועצי פרעה,¹¹ היא שיתרו שיוצא משם ובא כי הוא מתפעל ממשה, שהולך אל הצור, משה שהולך אל המים, מבין כעת שהכל זה על אודות ישראל, על העם. העם הולך לקבל לתורה - והעם עצמו צריך לקלוט שהוא צריך את משה כדי שהוא ימשה אותנו, את כל אחד ואחד מאיתנו, מכל מציאות שאני נמצא בה, ושאדע את הכוחות

יודעים שבשביל להתגייר צריך כלל גדול - "עמך עמי ואלהיך אלהי" (רות א', ט"ז). אם אתה לא מכיר באינסופיות של עם ישראל, ב'אתה בחרתנו מכל העמים' - בעם, "אשר הציל את העם מתחת יד מצרים" - אתה לא יכול לומר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים".

יש ביטוי שגור על פי כולנו - "ברוך השם", ויתרו הוא הראשון שטבע אותו ואמר אותו. ברוך ה' - כלומר שהקב"ה הוא מוברך, הוא מקור הברכה, והוא מוברך בכל מקום ומקום דרך העם הזה, דרך בני בכורי ישראל.

לימודי ליבה אמיתיים

שאלנו איך זה שעשו אז יתרו, משה וכל ישראל סעודה ביום כיפור. הרבי מליובאוויטש זע"א מבאר; יום הכיפורים נקבע כי אז הקב"ה סלח לעם ישראל על חטא העגל. בגלל שהוא סלח לנו והוא רוצה להראות את כוחה של הסליחה הוא קבע יום קבוע למחילה, שנקבע כשהתקבלה התורה ועם ישראל ראה איך הקב"ה מקבל אותו, איך הוא מקבל אותנו, את העם שחטא בעגל רק לפני שמונים יום. את זה ראה יתרו. נכון שהתורה כבר ניתנה ומשה ירד עם התורה, אבל יום כיפור מתחיל ברגע שאחרי שהתורה כבר ניתנה ועם ישראל מקבל את התורה של הלוחות השניים, של הסליחה ומחילה. משה ירד בעיצומו של יום, באמצע היום, ואז כבר לא ניתן לקיים "ועיניתם את נפשותיכם... מערב עד ערב" (ויקרא כ"ג, ל"ב) אלא רק מיום כיפור הבא.

בשנה הראשונה של יום כיפור עשו בו ביום 'חאפלה' - כשמשה ירד והגיע יתרו, נציג הקליפה, נציג הצד השני, כהן לכל עבודה זרה שבועולם, ומראה איך הס"א הכי רחוקה - גם היא מקבלת על עצמה ומכניעה את עצמה לצד הקדושה. בחסידות מובא שהוא נקרא בשמו, 'יתרו', כי הוא מרמז על נקודת המיותר שבכל אחד ואחד מאיתנו, שהוא רוצה להיפטר ממנו ולא מצליח, ורק אחרי שהוא גם מצטרף ומגלה את הכל אז אתה מבין שהקב"ה נתן את התורה לך - אחרי חטא העגל, ביום הכיפורים, בשמחה ובסליחה. אז תופס יתרו מה זה העם.

ומשה רבנו, מה שהוא עומד לעשות ממחרת, זה לשפוט את העם. במקביל, באותו יום התחילו להתנדב ישראל למשכן את כל התרומות שהיו צריכים. הסיבה שבגינה בנו את המשכן היא כדי שיהיה מקום בעדות לשים את התורה והיא תלך איתנו לכל מקום, כך מביא הרמב"ן. כך הוא נקרא - 'משכן העדות'. עכשיו כשהעם בא אל משה זה בגלל שהם מבינים מי זה משה רבנו. הוא שמע מפי הגבורה, ראינו את עור פניו הקורן.

אמרתי פעם לכמה חבר'ה, שאם תבואו לחסיד אמיתי ותגידו לו ש'היום מאד קשה להיכנס לרבי ליחידות, אי אפשר להתקרב, אז במקום זה אפשר להיכנס לאיזה ממלא מקום' - לא בטוח שבכלל תצליחו לסיים את המשפט, ואם כן - ירדו עליך אחר כך ויגמרו אתך. עם ישראל אלו החסידים האלה. משה רבנו הוא הרבי שלנו - הוא עכשיו יורד מהר סיני, עכשיו

¹¹ יתרו, בלעם (המייצג את עמלק) ואויב. עי' סוטה י"א.

בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה
בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי... וַיַּחֲזֹק שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר. (וי"ט, א'-ב')

ואז מגיעים לקבלת התורה - שכל אחד ואחד מאיתנו שייך אליה. וכשיש בעיה ולרגע אנחנו מתנתקים ושובחים ונופלים בעגל, מזכיר לנו משה את הנחל היורד מן ההר, הנחל שמתחיל מהצור ויורד לעם ישראל, שם הוא זורה ומפזר את העגל ומכפר עלינו.

שנזכה לקבל את התורה בכל יום ויום, כחדשים, ולזכות לביאת משיח צדקנו בן דוד, וכמו שאומר הנביא -

... כִּי תִזְרַח מֵאֲתֵי תִצָּא וּמִשְׁפָּטִי לְאֹר עַמִּים אֲרָגִיעַ. (ישעיהו נ"א, ד')

ועינינו תיראנה במהרה בימינו.

שישנם בי. תפקידו של משה הוא להרים אותי למעלה למעלה. העם נבהל בהתחלה כשראו את הקולות ואמר -

... דִּבְרֵי-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יִדְבֹּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּדְנָמוּת. (כ', ט"ו)

אנחנו לא יכולים לעמוד בזה. ומה עונה להם משה? -

... אֶל־תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ. (שם ט"ז)

כלומר - 'זה רק כדי לנסות, כדי לרומם אתכם'. ואז העם עומד מרחוק ומשה ניגש אל הערפל והעם רואה אותו ניגש לשם. וביום הכיפורים, בלוחות השניים, כשיוורד משה רבנו, לא היה יום שמחה כזה לעולם, לישראל ולקב"ה, יום שבו בסליחה ומחילה התגלה שכל אחד ואחת מאיתנו כעם ראוי לקבל את התורה. ואז מתוארת תעודת הגיור הגדולה של יתרו שמצטרף ומגלה מה הכוחות שלנו. לכל זה מקדימה התורה את -

השיעור מוקדש לע"נ
מרת **מג'עולה** בת **רזאלה** ע"ה (נקנת חמושבה מגדל),
בתיה בת **רג'ינה** ע"ה,
ויקטוריה בת **מסעודה** ע"ה

ולחבדיל לרפואת
עמרם בן **איידה חיה**, **סמדר** בת **חנה**,
נאוזה אורה בת **אל**, **חיים שמואל** בן **שרה באשה**,
יוסף בן **לאה הלוי ואביתר** בן **אחובה חפציבה**

להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
לעמנואל - 054-7500516